

Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten
Diarienummer U2024/02591

Yttrande - Fler vägar till arbetslivet SOU 2024:74

Utbildningsdepartementet har bjudit in Örebro kommun att svara på remissen Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74). Sista svarsdag är 22 maj 2025.

Det är en väl genomarbetad utredning och förslagen i utredningen öppnar upp för nya vägar till utbildning. Genom att föreslås nya valbara gymnasiala yrkesutbildningar kommer det kunna skapas fler vägar till jobb och detta kan bidra till att ungdomar ges möjlighet till en snabbare etablering på arbetsmarknaden. Det är naturligtvis också viktigt för egenmakten att kunna påverka och forma sin egen framtid vilket i sin tur motverkar utanförskap. Att erbjuda fler vägar till jobb är helt avgörande för att kunna landa in på sitt först arbete vilket också underlättar för företagen att hitta de medarbetare som behövs. Örebro kommun ställer sig bakom förslaget men lämnar några synpunkter nedan.

Övergripande synpunkter

Örebro kommun ser positivt på ökade satsningar på yrkesutbildningar, då dessa kan förbättra rekryteringsmöjligheterna och minska arbetskraftsbristen inom flera viktiga yrkesområden.

En ökad andel personer med yrkesutbildning förbättrar möjligheterna att rekrytera och anställa kvalificerad personal, särskilt inom de yrken där kraven för anställning är lägst. Ett nära samarbete med arbetslivet är ett krav för att säkerställa att eleverna har rätt kompetens efter examen och att säkerställa så utbildningarnas inriktning sker mot de yrken där det finns faktiska behov. En positiv effekt skulle kunna vara att kommunerna i mindre utsträckning behöver anställa utbildad personal. Genom att eleverna får den nödvändiga kunskapen redan under utbildningen skulle kunna minska behovet av internutbildning hos arbetsgivaren, vilket sparar både tid och resurser. Däremot behöver det förtydligas hur upplägg, timplaner, innehåll och hur ämnesplanerna kan komma att se ut. Det behöver också framgå hur planeringen av praktikplatser ska se ut då den här gruppen kan komma att behöva mer stöd. Alltså hur kommer presumtiva praktikplatser att stöttas upp?

Vidare vill kommunen påpeka att utbildningen bör vara minst tre år så att eleverna är från 18 år eller äldre vid examen. Det är också mycket viktigt att kunskapsnivån inom de allmänna gymnasieämnena som svenska och matematik är på en nivå som möjliggör förståelse av instruktioner, rutiner och dokumentation. En fungerande kommunikation är avgörande där kommunikation, beskrivningar, ritningar och instruktioner är en del av vardagen i arbetet.

Vidare behöver övriga allmänna gymnasieämnen anpassas efter utbildningens inriktning. Örebro kommun vill också påpeka att praktik bör vara examinationsgrundande och för att säkerställa att eleverna uppnår arbetslivets krav och möjligheten att genomföra utbildningen via Komvux skulle vara en positiv utveckling. Vidare bör utbildningen vara framtidssäkrad genom

anpassning till arbetsmarknadens nuvarande och framtida behov. Det är också viktigt att eleverna efter examen har uppnått tillräckliga kvalifikationer för till exempel undersköterska och inte vårdbiträde, kock och inte restaurangbiträde och så vidare.

Identifierade möjligheter och utmaningar:

Möjligheter

- Genom att införa nationella yrkesprogram på 1 900 poäng kan fler elever, som annars inte skulle vara behöriga till ett nationellt program, möjliggöra sig en yrkesutbildning och snabbare kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Motivationen skulle också kunna öka då eleven får vara delaktiga i valet av sin utbildning.
- Ökar likvärdigheten genom införandet av nationellt utformade yrkesutbildningar och avskaffandet av yrkesintroduktion.
- Elever som antas till dessa utbildningar får möjlighet att läsa färre poäng under tre år, vilket skapar bättre förutsättningar för dem att lyckas.
- Möjligheten att samläsa med elever på nationella yrkesprogram kan underlätta planeringen och organisationen för skolhuvudman.
- Genom att avskaffa individuellt alternativ (IMA) och yrkesintroduktion (IMY) samt införa individuellt förberedelseprogram (IMF) skapas en mer sammanhållen och lättöverskådlig gymnasieskola, där utbildningsvägarna blir mer förutsägbara för både elever och huvudmän.

Utmaningar

- Genom att höja behörighetskraven till yrkesprogram skulle det kunna minska incitamentet att välja yrkesprogram framför högskoleförberedande program. Det skulle också kunna leda till att vissa elever får svårare att komma in på dessa utbildningar, vilket riskerar att minska tillgången till yrkesutbildning för en del unga.
- Det kan uppstå en osäkerhet kring alternativa vägar till gymnasieexamen även om 1900-poängsprogrammen introduceras som alternativ för vissa elever är det oklart om dessa elever kommer ges samma möjligheter på arbetsmarknaden.
- Fler elever riskerar att hamna utanför gymnasieskolans ordinarie utbildningsvägar det vill säga de elever som tidigare hade möjlighet att gå programinriktat val (IMV) kan nu hamna i individuellt förberedelseprogram (IMF) eller stå utan en tydlig väg in i gymnasieskolan. Detta kan öka risken för att vissa elever hoppar av skolan eller inte får en fullständig utbildning.
- Eftersom programinriktat val (IMV) enbart kommer att kunna erbjudas som en färdig utbildning i gymnasievalet, och inte skraddarsys för enskilda elever, kan det leda till att vissa elever med individuella behov får svårare att hitta en utbildningsväg som passar dem.